

Romániai változásokra

SINTEM LIBERI

N É M E T H I S T V Á N

Szabadok vagyunk. Nincs módomban ellenőrizni, nincs román–magyar szótáram, így hát elhiszem a tévéseknek: a sintem liberi annyit tesz magyarul, hogy szabadok vagyunk. Mert a tévé előtt ülünk, várjuk a bejelentett nagy eseményt, a conducator és feleségének elvesztését. Vagyis a kivégzésről szóló képet, képsort. Ez állítólag, a kivégzés, ma délután négykor megtörtént, s most már éjfél körül jár, de hitelt hagyó képek még mindig nincsenek.

Kivégzés. Milyen lehet egy kivégzés? Nem külsőségében, hanem mint helyszíni élmény. A bábész ember, a bábész tömeg, a csócselék szemével nézve, idegzetével átélve. Állítólag a középkori ember szívesen nézte végig a kivégzéseket, a máglyahalált. Élvezettel. Nemhogy elszörnyedt volna a borzalmas látványtól, de kielégült általa. Bennem most szorongás van.

Ennek a korszaknak az elején, amelynek most talán a vége felé járnak, úgy tanítottak bennünket, hogy az osztályellenséggel szemben kíméletleneknek kell lennünk. Hogy van demokrácia, hogy van szabadság, de nem mindenki számára. Hogy az ellágyulás, az érzelmesség, a részvétel azonos az árulással. És hogy egyetlen ököl igazsága van, a kemény munkásökölé. Elhitették velem, hogy az egyetlen igaz utat a vezető párt mutatja, amely már akkor nem vezető párt volt, hanem uralkodó párt.

Most szorongás van bennem. Hallom, hogy a conducator lányának aranymérlege volt, ezen mérte magának odahaza a húst. Ha így igaz, pontos mérleg lehetett. Különben a mérlegek általában pontosak szoktak lenni. A mérlegek felett hivatal őröködik, pontosságukat rendszeresen ellenőrzi, hitelesíti. Ki vagy mi hitelesíti a bennünk működő mérleget?

Szorongás és kíváncsiság van bennem. Kíváncsi vagyok, milyen lesz azon a bejelentett képen, képsoron a népvezér arca, „hogyan néz ki” letartóztatva, megfosztva minden hatalmától. Egy időben gyűjtöttem a képeit. Az őt ábrázoló festmények reprodukcióit a romániai magyar lapokból. Tele

voltak velük az újságok. Aligha volt még népvezér, uralkodó, király a világon, akiről annyi festmény készült volna, mint róla. Most a festőkben van-e szorongás? És mindazokban, akik még tegnapelőtt is őrzöngve éltették?

Állítólag kivégezték a népvezért, nincs többé, szabadok vagyunk. SINTEM LIBERI. Az első szó, amit ezen a nyelven megtanultam, a TRAIAS-CA volt. Éljent jelent. Meg kellett tanulnom, mert erdélyi, romániai utazásaim során lépten-nyomon ebbe a szóba ütköztem. Mennyi éljen volt akkor abban az országban, és már akkor is mennyi halál volt, és most is mennyi halál van. Sőt, ezekben az órákban már ő is halott, akit huszonöt éven át annyian és annyiszor éltettek.

Most épp ennek a bizonyosságát várjuk. És közben a mérlegen töprengek, azon a mérlegen, amelyen nem aranyat és nem húst mérnek, hanem minket, embereket, egyenként és együtt. Létezik-e ilyen mérleg? Akit néhány órával ezelőtt a rögtönítelő bíróság halálra ítélt, s már ki is végezték, többek között hatvanezer ember életét oltotta ki. Nem személyesen ő maga, de az ő parancsára, ami ugyanaz. Volt egy másik népvezér ebben a népvezéres századunkban, aki milliók életét oltotta ki. Egy másik, aki még ezen is túltett. Ez az utóbbi ágyban, párnák között halt meg. Öregem, természetes halállal. Sohasem állt szemben az ítélobíróval, mint kisöccse, a conducator. Vagyis őt magát, élő mivoltában nem állították mérlegre, csupán a „történelem mérlegen” méretett meg.

Nem győztük kivárni a bejelentett műsort, a „nagy számot”, csalódottan tértünk nyugovóra, becsapottaknak éreztük magunkat. Csak nehezen tudtam elaludni, talán már a szégyenérzet miatt is. Mert mégiscsak egy ember, egy emberpár kivégzését, kiszenvetését sóvárogtam végignézni, valamiféle elégtételt, kielégülést keresve ebben jómagam is. De honnan volt bennem mindvégig a szorongás is?

Talán mert mindvégig a mi kis népvezéreinkre gondoltam, és arra a rejtett népvezérré, aki bennem lakik. Aki, akik nélkül ő, a kivégzett se építette volna fel szörnyűséges birodalmát.

Harmadnapra megjelent a fényképe az újságokban. Egészen szokatlan kép volt ez. Az volt benne a nagyon szokatlan, hogy nem állókép volt. Olyan volt, mint egy ledöntött szobor. De hogy is lehetne egy ledöntött szoborról állóképet közzé tenni?

Csakugyan szabadok vagyunk? SINTEM LIBERI? Nem tudhatjuk, kik népvezérek árnyékában nőttünk fel. Mert nemcsak tőlük maguktól, fulasztó, a világon hagyott árnyuk alól is fel kéne már szabadulnunk.